

ΠΡΟΒΛΗΜΑΤΑ 1

Πρόβλημα 1. Αν $f : X \rightarrow Y$ και $A, B \subseteq X$ τότε $f[A \cup B] = f[A] \cup f[B]$.

Πρόβλημα 2. Για όλα τα σύνολα A, B, C ,

$$\begin{aligned} A \cup (B \cap C) &= (A \cup B) \cap (A \cup C), \\ A \cap (B \cup C) &= (A \cap B) \cup (A \cap C), \\ A \setminus (A \cap B) &= A \setminus B. \end{aligned}$$

Πρόβλημα 3. (Οι νόδοι του De Morgan.) Για όλα τα σύνολα A, B, C ,

$$\begin{aligned} C \setminus (A \cup B) &= (C \setminus A) \cap (C \setminus B), \\ C \setminus (A \cap B) &= (C \setminus A) \cup (C \setminus B). \end{aligned}$$

Επίσης, πιο γενικά, αν με $\overline{A}$ συμβολίζουμε το συμπλήρωμα του A τότε

$$\overline{\bigcup_{i \in I} A_i} = \bigcap_{i \in I} \overline{A_i} \quad \text{και} \quad \overline{\bigcap_{i \in I} A_i} = \bigcup_{i \in I} \overline{A_i}$$

Πρόβλημα 4. Για κάθε μονομορφισμό $f : X \rightarrow Y$ και για όλα τα $A, B \subseteq X$,

$$\begin{aligned} f[A \cap B] &= f[A] \cap f[B], \\ f[A \setminus B] &= f[A] \setminus f[B]. \end{aligned}$$

Δείξτε επίσης ότι αυτές οι ισότητες δεν ισχύουν πάντα αν η f δεν είναι μονομορφισμός.

Πρόβλημα 5. Για κάθε $f : X \rightarrow Y$ και όλα τα $A, B \subseteq Y$,

$$\begin{aligned} f^{-1}[A \cup B] &= f^{-1}[A] \cup f^{-1}[B], \\ f^{-1}[A \cap B] &= f^{-1}[A] \cap f^{-1}[B]. \end{aligned}$$

Πρόβλημα 6. Για κάθε $f : X \rightarrow Y$ και για κάθε οικογένεια $B_i \subseteq Y$ (αντίστοιχα $A_i \subseteq X$),

$$\begin{aligned} f^{-1}\left[\bigcup_{i \in I} B_i\right] &= \bigcup_{i \in I} f^{-1}[B_i], \\ f^{-1}\left[\bigcap_{i \in I} B_i\right] &= \bigcap_{i \in I} f^{-1}[B_i], \\ f\left[\bigcup_{i \in I} A_i\right] &= \bigcup_{i \in I} f[A_i]. \end{aligned}$$

Πρόβλημα 7. Για κάθε μονομορφισμό $f : X \rightarrow Y$ και κάθε οικογένεια συνόλων ώστε $A_i \subseteq X$,

$$f\left[\bigcap_{i \in I} A_i\right] = \bigcap_{i \in I} f[A_i].$$

Πρόβλημα 8. Η σύνθεση μονομορφισμών είναι μονομορφισμός, η σύνθεση επιμορφισμών είναι επιμορφισμός και επομένως η σύνθεση αμφιμονοσήμαντων αντιστοιχιών είναι αμφιμονοσήμαντη αντιστοιχία.

Προβλήματα 1 – Λύσεις

$$\begin{aligned} 1. \quad x \in f[A \cup B] &\Leftrightarrow \exists y \in A \cup B (x = f(y)) \\ &\Leftrightarrow \exists y \in A (x = f(y)) \vee \exists y \in B (x = f(y)) \\ &\Leftrightarrow x \in f[A] \vee x \in f[B] \\ &\Leftrightarrow x \in f[A] \cup f[B]. \end{aligned}$$

2. (a) Θα δείξουμε ότι $x \in A \cup (B \cap C) \Leftrightarrow x \in (A \cup B) \cap (A \cup C)$. Διακρίνουμε περιπτώσεις:

$x \in A$: Αμφότερα τα σκέλη τής ισοδυναμίας αληθεύουν.

$x \notin A$: Για κάθε σύνολο S ισχύει $x \in A \cup S \Leftrightarrow x \in S$, οπότε

$$\begin{aligned} x \in A \cup (B \cap C) &\Leftrightarrow x \in B \cap C \\ &\Leftrightarrow x \in B \wedge x \in C \\ &\Leftrightarrow x \in A \cup B \wedge x \in A \cup C \\ &\Leftrightarrow x \in (A \cup B) \cap (A \cup C). \end{aligned}$$

(b) Διουλεύουμε ομοίως.

(c) $x \in A \setminus (A \cap B) \Leftrightarrow x \in A \wedge x \notin (A \cap B) \Leftrightarrow x \in A \wedge x \notin B$ [διότι αφού το $x \in A$, εάν ανήκε στο B θα ανήκε και στο $A \cap B$] $\Leftrightarrow x \in A \setminus B$.

$$\begin{aligned} 3. \quad x \in C \setminus (A \cup B) &\Leftrightarrow x \in C \wedge x \notin A \cup B \\ &\Leftrightarrow x \in C \wedge (x \notin A \wedge x \notin B) \\ &\Leftrightarrow (x \in C \wedge x \notin A) \wedge (x \in C \wedge x \notin B) \\ &\Leftrightarrow x \in C \setminus A \wedge x \in C \setminus B \\ &\Leftrightarrow x \in (C \setminus A) \cup (C \setminus B). \end{aligned}$$

Επίσης, εάν $\overline{A}$ το συμπλήρωμα τού A ως προς ένα υπερσύνολο, τότε

$$\begin{aligned} x \in \overline{\bigcup_{i \in I} A_i} &\Leftrightarrow x \notin \bigcup_{i \in I} A_i \\ &\Leftrightarrow \forall i \in I (x \notin A_i) \\ &\Leftrightarrow \forall i \in I (x \in \overline{A_i}) \\ &\Leftrightarrow x \in \bigcap_{i \in I} \overline{A_i}. \end{aligned}$$

Οι υπόλοιπες δύο σχέσεις τής πρότασης αποδεικνύονται ομοίως.

$$\begin{aligned} 4. \quad (a) \quad x \in f[A \cap B] &\Rightarrow \exists y \in A \cap B (x = f(y)) \\ &\Rightarrow \exists y \in A (x = f(y)) \wedge \exists y \in B (x = f(y)) \\ &\Rightarrow x \in f[A] \wedge x \in f[B] \\ &\Rightarrow x \in f[A] \cap f[B]. \end{aligned}$$

Αντιστρόφως, $x \in f[A] \cap f[B] \Rightarrow x \in f[A] \wedge x \in f[B] \Rightarrow \exists y \in A (x = f(y)) \wedge \exists z \in B (x = f(z))$. Επειδή η f είναι 1-1, τα y και z δε μπορεί να είναι διαφορετικά, άρα $y \in A \cap B$, άρα $\exists y \in A \cap B (x = f(y)) \Rightarrow x \in f[A \cap B]$.

$$\begin{aligned}
 (b) \quad x \in f[A] \setminus f[B] &\Rightarrow x \in f[A] \ \& \ x \notin f[B] \\
 &\Rightarrow \exists y \in A (x = f(y)) \ \& \ \forall y \in B (x \neq f(y)) \\
 &\Rightarrow \exists y \in A \setminus B (x = f(y))
 \end{aligned}$$

Η τελευταία γραμμή ισχύει επειδή το y που ανήκει στο A , για το οποίο $x = f(y)$, δεν μπορεί να ανήκει στο B . διότι για τα $y \in B$ έχουμε $x \neq f(y)$.

Αντιστρόφως, $x \in f[A \setminus B] \Rightarrow \exists y \in A \setminus B (x = f(y)) \Rightarrow$ επειδή f 1-1 δε μπορεί να υπάρχει $y \in B$ ώστε $x = f(y) \Rightarrow \exists y \in A (x = f(y)) \ \& \ \forall y \in B (x \neq f(y)) \Rightarrow x \in f[A] \ \& \ x \notin f[B] \Rightarrow x \in f[A] \setminus f[B]$.

Αντιπαράδειγμα: $A = \{\alpha\}$, $B = \{\beta\}$, $f(\alpha) = f(\beta) = \gamma$ οπότε $f[A \cap B] = f[\emptyset] = \emptyset$, $f[A] \cap f[B] = \{\gamma\} \cap \{\gamma\} = \{\gamma\}$, $f[A \setminus B] = f[\{\alpha\}] = \{\gamma\}$, $f[A] \setminus f[B] = \{\gamma\} \setminus \{\gamma\} = \emptyset$.

$$\begin{aligned}
 5. \quad x \in f^{-1}[A \cup B] &\Leftrightarrow f(x) \in A \cup B \\
 &\Leftrightarrow f(x) \in A \ \& \ f(x) \in B \\
 &\Leftrightarrow x \in f^{-1}[A] \ \& \ x \in f^{-1}[B] \\
 &\Leftrightarrow x \in f^{-1}[A] \cup f^{-1}[B].
 \end{aligned}$$

Η άλλη σχέση ομοίως.

$$\begin{aligned}
 6. \quad x \in f^{-1}\left[\bigcup_{i \in I} B_i\right] &\Leftrightarrow f(x) \in \bigcup_{i \in I} B_i \\
 &\Leftrightarrow \exists i \in I (f(x) \in B_i) \\
 &\Leftrightarrow \exists i \in I (x \in f^{-1}[B_i]) \\
 &\Leftrightarrow x \in \bigcup_{i \in I} f^{-1}[B_i].
 \end{aligned}$$

Η δεύτερη σχέση ομοίως και η τρίτη παρόμοια με το 1.

7. Παρόμοια με το 4.

8. Εάν $f : A \rightarrow B$ και $g : B \rightarrow C$ μονομορφισμοί,

$$\begin{aligned}
 (g \circ f)(x) = (g \circ f)(y) &\Rightarrow g(f(x)) = g(f(y)) \\
 &\Rightarrow f(x) = f(y) \quad [g \text{ 1-1}] \\
 &\Rightarrow x = y \quad [f \text{ 1-1}].
 \end{aligned}$$

Εάν $f : A \twoheadrightarrow B$ και $g : B \twoheadrightarrow C$ επιμορφισμοί,

$$\begin{aligned}
 z \in C &\Rightarrow \exists y \in B (g(y) = z) \quad [g \text{ επιμορφισμός}] \\
 &\Rightarrow \exists x \in A (g(f(x)) = z) \quad [f \text{ επιμορφισμός}] \\
 &\Rightarrow \exists x \in A ((g \circ f)(x) = z).
 \end{aligned}$$

Προβλήματα 2

1. Για κάθε $\alpha < \beta$ με α, β πραγματικούς αριθμούς, ∞ ή $-\infty$, κατασκεύασε ισομορφισμούς που πιστοποιούν τις ισοπληθικότητες

$$(\alpha, \beta) \sim (0, 1) \sim \mathbb{R}.$$

2. Για κάθε $\alpha < \beta$, κατασκεύασε ισομορφισμούς που πιστοποιούν τις ισοπληθικότητες

$$[\alpha, \beta] \sim [\alpha, \beta] \sim \mathbb{R}.$$

3. $\mathcal{P}(\mathbb{N}) \sim \mathbb{R} \sim \mathbb{R}^n$, για κάθε $n \geq 2$.

Ορισμός 1 Για όλα τα σύνολα A, B ,

$$\begin{aligned} A \rightarrow B &\stackrel{\text{ορ}}{=} \{f \mid f : A \rightarrow B\} \\ &= \text{το σύνολο όλων των συναρτήσεων από } A \text{ στο } B \\ &= {}^A B. \end{aligned}$$

4. Για όλα τα σύνολα A, B, C ,

$$((A \times B) \rightarrow C) \sim (A \rightarrow (B \rightarrow C)).$$

5. Με τον ορισμό $T_0 = \mathbb{N}$, $T_{n+1} = \mathcal{P}(T_n)$ και $T_\infty = \bigcup_{n=0}^{\infty} T_n$, για κάθε m ,

$$T_m \prec T_\infty.$$

Για τα τελευταία δύο προβλήματα χρειάζεται κάποια οικειότητα με τις συνεχείς συναρτήσεις.

6. Το σύνολο $C[0, 1]$ όλων των συνεχών πραγματικών συναρτήσεων στο κλειστό διάστημα $[0, 1]$ είναι ισοπληθικό με το $\mathbb{R}$. [Υπόδειξη: Μία συνεχής συνάρτηση προσδιορίζεται μοναδικά από τις τιμές της στα ρητά σημεία.]
7. Το σύνολο των μονοτονικών πραγματικών συναρτήσεων στο κλειστό διάστημα $[0, 1]$ είναι ισοπληθικό με το $\mathbb{R}$. [Υπόδειξη: Μία μονοτονική συνάρτηση έχει το πολύ αριθμήσιμο πλήθος σημείων ασυνέχειας.]

Προβλήματα 2 – Λύσεις

- Η λύση στις διαλέξεις. Εναλλακτικά, η συνάρτηση $f : (a, b) \rightarrow (-\frac{\pi}{2}, \frac{\pi}{2})$ με $f(x) = \frac{\pi}{b-a}x - \frac{\pi}{2}\frac{b+a}{b-a}$ είναι 1-1 και επί, με αντίστροφη $f^{-1}(y) = \frac{b-a}{\pi}y + \frac{b+a}{2}$. Το ίδιο ισχύει για τη συνάρτηση $g : (-\frac{\pi}{2}, \frac{\pi}{2}) \rightarrow \mathbb{R}$ με $g(x) = \tan(x)$. Άλλη λύση προκύπτει ως $f : (a, b) \rightarrow (0, 1)$ με $f(x) = \frac{x-a}{b-a}$ και $g : (0, 1) \rightarrow \mathbb{R}$ με $g(x) = \frac{2x-1}{x(1-x)}$.
- Μία λύση μπορεί να βασιστεί στο λήμμα που προηγείται της απόδειξης του πορίσματος $\overline{\text{Tr}} = 2^{\aleph_0}$ των διαλέξεων. Π.χ. για να αποδείξουμε ότι $[a, b] = (a, b)$ παίρνουμε ένα αριθμήσιμο υποσύνολο του (a, b) , π.χ. $k_n = a + \frac{b-a}{n+2}$, $n = 0, 1, 2, \dots$. Έστω τώρα f μία 1-1 αντιστοιχία μεταξύ του $[a, b] \setminus \{a, k_0, k_1, \dots\}$, δηλ. του $(a, b) \setminus \{k_0, k_1, \dots, k_n, \dots\}$, και του $(a, b) \setminus \{k_0, k_1, \dots, k_n, \dots\}$. Εν προκειμένω, η f μπορεί να είναι η ταυτοική, δηλ. $f(x) = x$. Θεωρούμε τη συνάρτηση $g : [a, b] \rightarrow (a, b)$ με

$$\begin{aligned} g(a) &= k_0 \\ g(k_n) &= k_{n+1} \\ g(x) &= f(x) \quad \text{αν } x \neq a, k_0, k_1, \dots, k_n, \dots \end{aligned}$$

Η g είναι 1-1 και επί.

Παρόμοια μπορούμε να δουλέψουμε στην περίπτωση των π.χ. $[a, b]$ και $\mathbb{R}$.

- $\overline{\mathbb{R}^n} = \overline{\underbrace{\mathbb{R} \times \dots \times \mathbb{R}}_n} = 2^{\aleph_0} \dots 2^{\aleph_0} = 2^{\aleph_0 + \dots + \aleph_0} = 2^{\aleph_0} = \overline{\mathcal{P}(\mathbb{N})}$.

- (Βλ. νόμο (viii) πληθικής αριθμητικής.) Θα ορίσουμε μία 1-1, επί αντιστοιχία $F : ((A \times B) \rightarrow C) \rightarrow (A \rightarrow (B \rightarrow C))$. Εάν $f \in ((A \times B) \rightarrow C)$, ορίζουμε το $F(f) : A \rightarrow (B \rightarrow C)$ ύστοντας $F(f)(a) : B \rightarrow C$ να είναι η συνάρτηση που στέλνει το $b \in B$ στο $F(f)(a)(b) = f(\langle a, b \rangle)$.

Η F είναι 1-1. Διότι έστω $f \neq g$ και $f, g : A \times B \rightarrow C$. Επειδή $f \neq g$ υπάρχουν a, b ώστε $f(\langle a, b \rangle) \neq g(\langle a, b \rangle)$. Συμπεραίνουμε ότι $F(f) \neq F(g)$. Πρός τούτοις αρκεί να υπάρχουν $a \in A$ και $b \in B$ ώστε $F(f)(a)(b) \neq F(g)(a)(b)$. Αλλά αυτό ισχύει διότι οι αντιστοιχεις τιμές τους $f(\langle a, b \rangle)$ και $g(\langle a, b \rangle)$ είναι άνισες.

Η F είναι επί. Διότι έστω $g \in A \rightarrow (B \rightarrow C)$. Τότε ορίζουμε $f : A \times B \rightarrow C$ με $f(\langle a, b \rangle) = g(a)(b)$. Έχουμε ότι $F(f)(a)(b) = f(\langle a, b \rangle) = g(a)(b)$, άρα $F(f) = g$.

- Επειδή $T_{n+1} = \mathcal{P}(T_n)$ έχουμε $\overline{\overline{T_0}} < \overline{\overline{T_1}} < \overline{\overline{T_2}} < \dots < \overline{\overline{T_n}} < \dots$. Πιο γενικά μπορούμε να αποδείξουμε ότι εάν $A_1, A_2, \dots, A_n, \dots$ σύνολα ώστε $\overline{\overline{A_1}} < \overline{\overline{A_2}} < \dots < \overline{\overline{A_n}} < \dots$ τότε εάν $S = \bigcup_{n=1}^{\infty} A_n$ έχουμε για κάθε n , $\overline{\overline{A_n}} < \overline{\overline{S}}$. Αυτό συμβαίνει επειδή $A_n \subseteq S$ και για να αποδείξουμε ότι $\overline{\overline{A_n}} < \overline{\overline{S}}$ αρκεί να δείξουμε ότι το σύνολο S δεν είναι ισοπληθικό με κανένα υποσύνολο του A_n . Εάν το S ήταν ισοδύναμο με υποσύνολο του A_n τότε το A_{n+1} ως υποσύνολο του S θα ήταν επίσης ισοπληθικό με κάποιο υποσύνολο του A_n , πράγμα που αντιφέρονται με την υπόθεση $\overline{\overline{A_n}} < \overline{\overline{A_{n+1}}}$.

6. Κάθε συνεχής συνάρτηση $f : [0, 1] \rightarrow [0, 1]$ προσδιορίζεται μοναδικά από τον περιορισμό της f στο υποσύνολο $\mathbb{Q} \cap [0, 1] \subseteq [0, 1]$. Κι' αυτό διότι κάθε $x \in [0, 1]$ είναι όριο μιας ακολουθίας $q_1, q_2, \dots, q_n, \dots$ ρητών που ανήκουν στο $[0, 1]$, δηλ. $\lim_{n \rightarrow \infty} q_n = x$ άρα λόγω συνέχειας $\lim_{n \rightarrow \infty} f(q_n) = f(x)$. Επειδή $\mathbb{Q} \cap [0, 1] \preccurlyeq \mathbb{Q}$ και $[0, 1] \preccurlyeq \mathbb{R}$, το σύνολο Σ' όλων των συναρτήσεων $f : \mathbb{Q} \cap [0, 1] \rightarrow [0, 1]$ είναι $\Sigma' \preccurlyeq \mathbb{Q}\mathbb{R} \preccurlyeq \mathbb{N}\mathbb{R}$. Άρα το σύνολο Σ όλων των συνεχών συναρτήσεων στο $[0, 1]$ με τιμές στο $\mathbb{R}$ είναι

$$\Sigma \preccurlyeq \Sigma' \preccurlyeq \mathbb{N}\mathbb{R} \sim \mathbb{N}(\mathbb{N}_2) \sim \mathbb{N} \times \mathbb{N}_2 \sim \mathbb{N}_2 \sim \mathbb{R}$$

Και επειδή υπάρχουν τουλάχιστον $\mathbb{R}$ το πλήθος συνεχείς τέτοιες συναρτήσεις (οι σταθερές στο $[0, 1] \sim \mathbb{R}$) έχουμε ότι $\mathbb{R} \preccurlyeq \Sigma \preccurlyeq \mathbb{R}$, άρα και $\Sigma \sim \mathbb{R}$.

7. Ερώτηση: Σε κάθε απαριθμητό υποσύνολο $A \subseteq \mathbb{R}$ πόσες συναρτήσεις $f : [0, 1] \rightarrow \mathbb{R}$ αντιστοιχούν ώστε τα σημεία ασυνέχειας της f να είναι τα σημεία του συνόλου A . Επειδή στα σημεία $\mathbb{R} \setminus A$ η συνάρτηση είναι συνεχής, με σκεπτικό ανάλογο της προηγούμενης άσκησης μπορούμε να δούμε ότι αυτές οι συναρτήσεις f προσδιορίζονται επακριβώς από τις τιμές τους στο A και στα ρητά σημεία του $[0, 1]$. Οι τιμές που μπορούν να πάρουν στο $A \preccurlyeq \mathbb{N}$ είναι το πολύ $\mathbb{N}\mathbb{R}$ δηλαδή $\mathbb{R}$ και για κάθε τέτοια περίπτωση, όπως στην προηγούμενη άσκηση, $\mathbb{R}$ το πολύ περιπτώσεις συναρτήσεων. Άρα αν Σ είναι το σύνολο όλων των δυνατών περιπτώσεων τέτοιων συναρτήσεων με υποσύνολο σημείων ασυνεχείας $A \preccurlyeq \mathbb{N}$, έχουμε $\Sigma \preccurlyeq \mathbb{R} \times \mathbb{R} \sim \mathbb{R}$ δηλ. $\Sigma \preccurlyeq \mathbb{R}$. Πόσα τέτοια υποσύνολα A μπορούν να υπάρξουν. Το πολύ $\mathbb{N}\mathbb{R} \sim \mathbb{R}$. Άρα, τελικά, το σύνολο όλων των συνεχών συναρτήσεων με ένα απαριθμητό σύνολο σημείων ασυνέχειας είναι το πολύ $\mathbb{R} \times \mathbb{R}$ δηλ. τελικά ισοπληθικό με το $\mathbb{R}$.

ΠΡΟΒΛΗΜΑΤΑ 3

Πρόβλημα 1. Μπορούμε να ορίσουμε ως καλώς ορισμένες ή οριστικές τις συνθήκες $\Theta(x, y, \dots, z)$ που μπορούν να οριστούν με βάση σχέσεις της μορφής $x \in y$ ή $x = y$ και τη χρήση των λογικών συνδέσμων $\neg, \wedge, \vee, \rightarrow, \leftrightarrow$ και των ποσοδεικτών $\forall$ και $\exists$.

π.χ. η συνθήκη $x \subseteq y$ είναι καλώς ορισμένη επειδή είναι ισοδύναμη με το $\forall t (t \in x \rightarrow t \in y)$ [χρησιμοποιήθηκαν τα $t \in x, t \in y, \rightarrow$ και $\forall t$].

Αποδείξτε βρίσκοντας κατάλληλα ισοδύναμα ότι οι συνθήκες

$$x = \{y\}, x = \mathcal{P}(y), x = \langle y, z \rangle, x = \cup y, \langle y, z \rangle \in x$$

είναι καλώς ορισμένες.

Πρόβλημα 2. Ενα σύνολο B ονομάζεται αθεμελίωτο αν υπάρχει ακολουθία συνόλων $B_0, B_1, B_2, B_3, \dots$ έτσι ώστε $B = B_0, B_1 \in B_0, B_2 \in B_1, B_3 \in B_2, \dots$ κ.ο.κ. Δείξτε ότι δεν υπάρχει σύνολο A τέτοιο ώστε για σύνολο X

$$X \in A \leftrightarrow X \text{ δεν είναι αθεμελίωτο.}$$

Πρόβλημα 3. Εστω A σύνολο. Αποδείξτε ότι υπάρχει σύνολο b ώστε

$$x \in b \leftrightarrow \exists a, a \in A \ \& \ x = \{a\}$$

(δηλ. $\{\{a\} | a \in A\}$ είναι σύνολο).

Δείξτε επίδης ότι $\{\{a, b\} | a, b \in A\}$ είναι σύνολο.

Πρόβλημα 4. Δείξτε ότι $\mathcal{P}(\emptyset) = \{\emptyset\}$, $\mathcal{PP}(\emptyset) = \{\emptyset, \{\emptyset\}\}$ και $\emptyset \neq \{\emptyset\}$. Κατόπιν δείξτε ότι το αξιώμα του ζεύγους μπορεί να αποδειχθεί από τα υπόλοιπα αξιώματα.

Πρόβλημα 5. Εστω A σύνολο. Ορίστε ένα σύνολο B ώστε $B \notin A$.

Πρόβλημα 6. Εστω A σύνολο. Δείξτε ότι τα $\{\langle x, y \rangle | x, y \in A \ \& \ x \in y\}$ και $\{\langle x, y \rangle | \langle y, x \rangle \in A\}$ είναι σύνολο.

Υποθέστε ότι για κάθε σύνολο a υπάρχουν το πολύ δύο σύνολα b έτσι ώστε $\Theta(a, b)$ ισχύει. Δείξτε ότι το

$$\{b | \exists x (x \in A \wedge \Theta(x, b))\}$$

είναι σύνολο.

Πρόβλημα 7. Δείξτε ότι δεν υπάρχει σύνολο A ώστε

$$x \in A \leftrightarrow \exists y, x = \{y\}$$

[Αυτό το «σύνολο» αντιστοιχεί στον αριθμό 1 του Frege, δηλ. την κλάση όλων των συνόλων με ένα στοιχείο.]

Πρόβλημα 8. Εστω a, b δύο διαφορετικά σύνολα. Θέτουμε

$$\Gamma x, y \vdash = \{\{x, a\}, \{y, b\}\}$$

Δείξτε ότι αν $x \neq x'$ τότε $\{x, a\} \neq \{x', a\}$ και είτε $\{y, b\} \neq \{x', a\}$ ή $\{x, a\} \neq \{y', b\}$.

Κατόπιν δείξτε ότι

$$\ulcorner x, y \urcorner = \ulcorner x', y' \urcorner \leftrightarrow x = x' \& y = y'$$

[Δηλαδή το $\ulcorner \cdot \urcorner$ λειτουργεί ως τελεστής διατεταγμένου ζεύγους.]

ΠΡΟΒΛΗΜΑΤΑ 3 — ΛΥΣΕΙΣ

Λύση 1.

$x = \{y\}$ είναι ισοδύναμο με το $\forall z (z \in x \leftrightarrow z = y)$.

$x = \mathcal{P}(y)$ είναι ισοδύναμο με το $\forall z (z \in x \leftrightarrow z \subseteq y)$ και ζέρουμε ότι $z \subseteq y$ είναι οριστική.

$x = \{y, z\}$ είναι ισοδύναμο με το $\forall t (t \in x \leftrightarrow t = y \vee t = z)$.

$\langle y, z \rangle = x$ είναι ισοδύναμο με το $\forall u (u \in x \leftrightarrow u = \{y\} \vee u = \{y, z\})$.

$x \in \cup y$ είναι ισοδύναμο με το $\exists t (t \in y \wedge x \in t)$.

$\langle y, z \rangle \in x$ είναι ισοδύναμο με το $\exists t (\langle y, z \rangle = t \wedge t \in x)$ (εναλλακτικά με το $\forall t (\langle y, z \rangle = t \rightarrow t \in x)$).

Λύση 2.

Εστω ότι υπάρχει το A . Τότε αν $A \in A$, η ακολουθία $B_n = A$ δείχνει ότι το A είναι αθεμελίωτο άρα $A \notin A$. Εάν $A \notin A$ τότε A είναι αθεμελίωτο. Εστω $A = A_0, A_1 \in A_0, A_2 \in A_1, \dots$. Τότε $A_1 \in A$ και η ακολουθία $A_1, A_2, A_3, \dots$ δείχνει ότι A_1 είναι αθεμελίωτο άρα $A_1 \notin A$ (άτοπο). Άρα $\neg(A \notin A)$.

Λύση 3.

Θέτουμε $\Phi(x, y) \leftrightarrow \forall z (z \in y \leftrightarrow z = x)$ (δηλ. $\Phi(x, y) \leftrightarrow y = \{x\}$). Ελέγξτε ότι $\forall x, y, z, \Phi(x, y) \wedge \Phi(x, z) \rightarrow y = z$ δηλ. ότι $\Phi(x, y)$ είναι προτασιακή συνάρτηση. Χρησιμοποιώντας το αξίωμα της αντικατάστασης υπάρχει σύνολο b ώστε $u \in b \leftrightarrow \exists t (t \in A \wedge \Phi(t, u))$ ($\leftrightarrow u = \{t\}$ για κάποιο $t \in A$).

Για το δεύτερο μέρος (η μέθοδος αυτή λειτουργεί επίσης και για το πρώτο μέρος) χρησιμοποιούμε το αξίωμα του διαχωρισμού και

$$\{\{a, b\} | a, b \in A\} = \{u | u \in \mathcal{P}(A) \wedge \exists x \exists y \forall z (z \in u \leftrightarrow (z = x \vee z = y))\}$$

Λύση 4.

Για το πρώτο μέρος χρησιμοποιούμε το αξίωμα της έκτασης, π.χ.

$$x \in \mathcal{P}(\emptyset) \leftrightarrow x \subseteq \emptyset \leftrightarrow \forall z (z \in x \rightarrow z \in \emptyset) \leftrightarrow \forall z (z \notin x) \leftrightarrow x = \emptyset \leftrightarrow x \in \{\emptyset\}$$

Ομοίως και για την άλλη ισότητα. Επειδή $\emptyset \in \{\emptyset\}$ ενώ $\emptyset \notin \emptyset$ έχουμε $\emptyset \neq \{\emptyset\}$.

Για το δεύτερο μέρος θεωρούμε το σύνολο $A = \{\emptyset, \{\emptyset\}\} = \mathcal{PP}(\emptyset)$ το οποίο υπάρχει από το αξίωμα του κενού συνόλου και το αξίωμα του δυναμοσυνόλου (δηλ. το $\emptyset$ υπάρχει από το αξίωμα του κενού συνόλου, το $\mathcal{P}(\emptyset)$ από το αξίωμα του δυναμοσυνόλου και το $\mathcal{PP}(\emptyset)$ υπάρχει με ακόμη μία εφαρμογή του αξιώματος του δυναμοσυνόλου). Εστω τώρα σύνολα a και b . Θα αποδείξουμε ότι το σύνολο $\{a, b\}$ υπάρχει. Ορίζουμε συνθήκη $\Psi(x, y) \leftrightarrow (x = \emptyset \wedge y = a) \vee (x \neq \emptyset \wedge y = b)$. Είναι προφανές ότι $\forall x \exists! y \Psi(x, y)$

δηλ. η $\Psi(x, y)$ είναι προτασιακή συνάρτηση. Αλλά τότε από αξίωμα αντικατάστασης έχουμε ότι η κλάση $\{y \mid \exists x (x \in \{\emptyset, \{\emptyset\}\} \wedge \Psi(x, y))\} = \{a, b\}$ είναι σύνολο.

Λύση 5. Εστω A σύνολο. Ορίστε ένα σύνολο B ώστε $B \notin A$.

Θέστε $B = \{x \mid x \in A \wedge x \notin x\}$. Το B είναι σύνολο από την αρχή του διαχωρισμού. Αλλά τότε αν $B \in A$ έχουμε $B \in B \leftrightarrow B \notin B$ όπως στο παράδοξο του Russell.

Λύση 6.

$\{\langle x, y \rangle \mid x, y \in A \wedge x \in y\} = \{t \mid t \in A \times A \wedge \exists x \exists y (t = \langle x, y \rangle \wedge x \in y)\}$ είναι σύνολο από το αξίωμα του διαχωρισμού. Σημειώστε ότι $\langle x, y \rangle \in A \rightarrow x, y \in \cup \cup A$ άρα $\{\langle x, y \rangle \mid \langle x, y \rangle \in A\} = \{t \mid t \in \cup \cup A \times \cup \cup A \wedge \exists x \exists y (t = \langle x, y \rangle \wedge \langle y, x \rangle \in A)\}$, άρα σύνολο, πάλι από την αρχή του διαχωρισμού.

Για το δεύτερο μέρος θεωρείστε την οριστική συνθήκη

$$\Psi(a, t) \equiv \exists x \exists y (t = \{x, y\} \wedge \Theta(a, x) \wedge \Theta(a, y)) \vee \neg \exists x (\Theta(a, x) \wedge t = \emptyset)$$

δηλ.

- $t = \{x, y\}$ στην περίπτωση που υπάρχουν δύο b , δηλαδή τα x και y , ώστε να ισχύει $\Theta(a, b)$
- $t = \{x\}$ στην περίπτωση που υπάρχει ένα b ($b = x$)
- και $t = \emptyset$ στην περίπτωση που δεν υπάρχει κανένα.

Σχηματίστε το σύνολο $D = \{c \mid \exists a (a \in A \wedge \Psi(a, c))\}$ και κατόπιν πάρτε το $\cup D$ το οποίο είναι το ζητούμενο σύνολο.

Λύση 7. Δείξτε ότι δεν υπάρχει σύνολο A ώστε

$$x \in A \leftrightarrow \exists y, x = \{y\}$$

[Αυτό το «σύνολο» αντιστοιχεί στον αριθμό 1 του Frege, δηλ. την κλάση όλων των συνόλων με ένα στοιχείο.]

Εάν το A ήταν σύνολο τότε κάθε σύνολο θα ήταν μέλος του $\cup A$ δηλ. $\forall x (x \in \cup A)$. Αλλά τότε από πρόβλημα 5 θα υπήρχε σύνολο B ώστε $B \notin \cup A$ (άτοπο).

Λύση 8.

Εστω $x \neq x'$. Εάν $x \neq a$ τότε $x \notin \{x', a\}$ και $x \in \{x, a\}$ άρα $\{x', a\} \neq \{x, a\}$. Εάν $x = a$ τότε $x' \neq a$ (επειδή $x' \neq x$) άρα ομοίως $\{x', a\} \neq \{x, a\}$. Άρα τελικά $\{x', a\} \neq \{x, a\}$. Εάν $\{y, b\} = \{x', a\}$ τότε $b \in \{x', a\}$ άρα $b = x'$ επειδή $b \neq a$, άρα $b \notin \{x, a\}$ άρα $\{x, a\} \neq \{b, y'\}$.

Το τελευταίο μέρος βγαίνει χρησιμοποιώντας την προφανή συμμετρία μεταξύ a και b .

ΠΡΟΒΛΗΜΑΤΑ 4

Πρόβλημα 1. Έστω $<$ μία μερική διάταξη στο σύνολο A . Δώστε αντιπαραδείγματα για κάθε ένα από τα ακόλουθα:

1. αν $x, y \in A$ και $x < y$ τότε $\forall z \in A (x < z \vee z < y)$.
2. $\exists z \in A$ έτσι ώστε· εάν $x \in A$ τότε $\neg(x < z)$.
3. εάν $x, y \in A$ και $\forall z \in A (z < x \leftrightarrow z < y)$ τότε $x = y$.

(Μπορείτε να χρησιμοποιήσετε τα $\mathbb{N}$, $\mathbb{Z}$, κ.λ.π.). Πια από τα ανωτέρω είναι αληθή όταν $<$ είναι οποιαδήποτε γραμμική διάταξη;

Πρόβλημα 2. Δείξτε ότι $\sup\{\alpha, \beta\} = \alpha \cup \beta$.

Πρόβλημα 3. Έστω X ένα μη κενό σύνολο διατακτικών. Δείξτε ότι $\bigcap X$ είναι το ελάχιστο στοιχείο του X .

Πρόβλημα 4. Έστω $<\subseteq B^2 = B \times B$ έτσι ώστε $\forall X \subseteq B$ με $X \neq \emptyset$ υπάρχει $e \in X$ ώστε για όλα τα $b \in X$, $e < b$ ή $e = b$ και έτσι ώστε για $a, c \in B$ ($a < c \rightarrow \neg(c < a)$). Δείξτε ότι $<$ διατάσσει καλώς το B .

Πρόβλημα 5. Έστω $<_A, <_B$ καλές διατάξεις στα A, B αντίστοιχα. Έστω $<\subseteq (A \times B)^2$ έτσι ώστε $\langle a, b \rangle < \langle a', b' \rangle \leftrightarrow (a <_A a') \vee (a = a' \wedge b <_B b')$. Δείξτε ότι $<$ διατάσσει καλώς το $A \times B$.

Πρόβλημα 6. Έστω $<$ καλή διάταξη στο A και $F : A \rightarrow A$ σέβεται τη διάταξη (δηλ. $a < b \rightarrow F(a) < F(b)$). Δείξτε ότι για $a \in A$, $a \leq F(a)$.

ΛΥΣΕΙΣ ΓΙΑ ΤΑ ΠΡΟΒΛΗΜΑΤΑ 4

Λύση 1

1. Έστω $A = \{\{a\}, \{c\}, \{a, b\}\}$ με a, b, c διαφορετικά και $<$ τη σχέση του γνησίου υποσυνόλου.
2. Εάν A είναι το $\mathbb{Z}$ με τη συνήθη διάταξη.
3. Έστω $A = \{\{a\}, \{a, c\}, \{a, b\}\}$ με a, b, c διαφορετικά και $<$ τη σχέση του γνησίου υποσυνόλου.
  1. Είναι αληθής για τη γραμμική διάταξη $\neg(z < y) \Rightarrow$ είτε $z = y$ (οπότε $x < z$) ή $y < z$ (οπότε $x < z$ από μεταβατικότητα).
  2. Ψευδής για τη γραμμική διάταξη.
  3. Αληθής για τη γραμμική διάταξη. Επειδή υποθέτοντας $\forall z \in A, z < x \leftrightarrow z < y, \exists z \in A, y < z < x$, έχουμε $y < x \rightarrow y < x$, άτοπο και $x < y \rightarrow x < x$ άτοπο, άρα πρέπει $x = y$.

Λύση 2

$$\Delta\text{ιότι } \sup\{\alpha, \beta\} = \cup\{\alpha, \beta\} = \alpha \cup \beta.$$

Λύση 3

Έστω δ το ελάχιστο στοιχείο του X . Τότε $\forall \alpha \in X, \delta \subseteq \alpha$ άρα

$$\begin{aligned} \beta \in \delta &\Leftrightarrow \beta \in \alpha, \forall \alpha \in X \quad (\text{το } \leftarrow \text{ διότι } \delta \in X) \\ &\Leftrightarrow \beta \in \cap X \end{aligned}$$

Λύση 4

Πρέπει να δείξουμε ότι $<$ διατάσσει γραμμικά το B . Έστω $b_1, b_2 \in B$. Τότε $\emptyset \neq \{b_1, b_2\} \subseteq B$ και ας υποθέσουμε ότι b_1 είναι το ελάχιστο στοιχείο του $\{b_1, b_2\}$ δηλ. $\forall b \in \{b_1, b_2\}, b_1 < b \vee b_1 = b$. Τότε $b_1 < b_2$ ή $b_1 = b_2$. Άρα ακριβώς ένα από τα $b_1 < b_2, b_1 = b_2, b_2 < b_1$ ισχύει επειδή αν ίσχυαν δύο θα είχαμε $b_1 < b_2$ και $b_2 < b_1$. Τελικά, για να δείξουμε τη μεταβατικότητα, δοθέντων $a < b, b < c$ δείξτε ότι το a πρέπει να είναι το ελάχιστο στοιχείο του $\{a, b, c\}$.

Λύση 5

Έστω $X \subseteq A \times B, X \neq \emptyset$. Έστω a_0 το ελάχιστο στοιχείο του $Y = \{a \mid a \in A \wedge \exists b (b \in B \wedge \langle a, b \rangle \in X)\}$ ως προς $<_A$ και b_0 το ελάχιστο στοιχείο του $Z = \{b \mid b \in B \wedge \langle a_0, b \rangle \in X\}$ ως προς $<_B$. Τότε για $\langle a, b \rangle \in X$ θα είναι $a \in Y$ άρα είτε $a_0 < a$ στην οποία περίπτωση $\langle a_0, b_0 \rangle < \langle a, b \rangle$ ή $a = a_0$ στην οποία περίπτωση $b \in Z$. Άρα $b_0 \leq_B b$ και $\langle a_0, b_0 \rangle < \langle a, b \rangle$ ή $\langle a_0, b_0 \rangle = \langle a, b \rangle$. Εύκολα μπορούμε να δείξουμε ότι $\langle a, b \rangle < \langle a', b' \rangle \rightarrow \neg(\langle a', b' \rangle < \langle a, b \rangle)$. Το ζητούμενο έπεται από το πρόβλημα 4.

Λύση 6

Ας υποθέσουμε αντίθετα ότι $F(a) < a$ για κάποιο $a \in A$. Έστω a_0 το ελάχιστο τέτοιο a . Τότε, επειδή F σέβεται τη διάταξη, από $F(a_0) < a_0$ παίρνουμε $F(F(a_0)) < F(a_0)$ και επειδή $F(a_0) < a_0$ παραβιάζεται η ελαχιστότητα του a_0 , άρα άτοπο!

ΠΡΟΒΛΗΜΑΤΑ 5

Πρόβλημα 1. Ποιά από τα παρακάτω είναι αληθή. Τα A_1, A_2 είναι σύνολα διατακτικών αριθμών.

1. $x \in \alpha, \alpha \in \beta \rightarrow x \in \beta$
2. $\alpha \in x, x \in \beta \rightarrow \alpha \in \beta$
3. $\alpha \in \beta, \beta \in x \rightarrow \alpha \in x$
4. $\alpha \leq \beta \leftrightarrow \alpha \subseteq \beta$
5. $\alpha \leq \beta \leftrightarrow \alpha \cap \beta = \alpha$
6. $\alpha < \beta \leftrightarrow \alpha \cap \beta \neq \beta$
7. $A_1 \cap A_2 = \emptyset \rightarrow \sup(A_1) \neq \sup(A_2)$
8. $\sup(A_1) < \text{seq}(A_1)$
9. Άν $a \subseteq b$ και $<$ διατάσσει καλώς το b τότε $< \cap a^2$ διατάσσει καλώς το a

Πρόβλημα 2. Έστω $f : A \rightarrow \alpha$ μονομορφισμός και $R = \{\langle a, b \rangle \mid a, b \in A \wedge f(a) < f(b)\}$. Δείξτε ότι R διατάσσει καλώς το A .

Πρόβλημα 3. Έστω A σύνολο διατακτικών. Δείξτε ότι $\cup A$ είναι διατακτικός και ότι $\cup A = \sup(A)$.

Έστω $f : \omega \rightarrow \text{Ord}$ δηλ. f είναι συνάρτηση με $\text{domain}(f) = \omega$ και $\forall n \in \omega, f(n) \in \text{Ord}$, έτσι ώστε $n < m \rightarrow f(n) < f(m)$. Δείξτε ότι $\cup\{f(n) \mid n \in \omega\}$ είναι οριακός διατακτικός. Όθεν δείξτε ότι ω δεν είναι ο μοναδικός οριακός διατακτικός αριθμός (χρησιμοποιείστε ορισμό με υπερπεπερασμένη αναδρομή).

Πρόβλημα 4. Έστω A και B σύνολα με καλές διατάξεις $<_A$ και $<_B$ αντίστοιχα. Μπορείτε να ορίσετε μία καλή διάταξη $<$ στο $A \cup B$;

ΛΥΣΕΙΣ ΓΙΑ ΤΑ ΠΡΟΒΛΗΜΑΤΑ 5

Λύση 1

1. Αληθής, επειδή β μεταβατικό σύνολο.
2. Για τον ίδιο λόγο.
3. Ψευδής, πάρτε $x = \{\beta\}$.
4. Αληθής.
5. Αληθής. $\alpha \leq \beta \leftrightarrow \alpha \subseteq \beta \leftrightarrow \alpha \cap \beta = \alpha$.
6. Αληθής. $\alpha < \beta \leftrightarrow \neg(\beta \leq \alpha) \leftrightarrow \neg(\alpha \cap \beta = \beta) \leftrightarrow \alpha \cap \beta \neq \beta$.
7. Ψευδής, πάρτε $A_1 = \omega$ και $A_2 = \{\omega\}$.
8. Ψευδής, πάρτε $A_1 = \omega$.
9. Αληθής

Λύση 2

Για $a, b \in A$ έχουμε $aRb \leftrightarrow f(a) < f(b)$ και $a = b \leftrightarrow f(a) = f(b)$, επειδή f είναι 1-1. Ακριβώς ένα από τα $aRb, bRa, a = b$ ισχύει (Επειδή ακριβώς ένα από τα $f(a) < f(b), f(b) < f(a), f(a) = f(b)$ ισχύει). Εάν aRb, bRc τότε $f(a) < f(b), f(b) < f(c)$ άρα $f(a) < f(c)$ άρα aRc . Τελικά αν $\emptyset \neq X \subseteq A$ τότε $\emptyset \neq f[X] = \{f(x) \mid x \in X\} \subseteq \alpha$. Έστω β το ελάχιστο στοιχείο του $f[A]$. Τότε αν $a \in X$ έχουμε $\neg(f(a) < \beta)$ άρα $\neg(aRf^{-1}(\beta))$ άρα $f^{-1}(\beta)$ είναι το R -ελάχιστο στοιχείο του X .

Λύση 3

Το $\cup A$ είναι διατακτικός αριθμός. Άρα αρκεί να δείξουμε ότι $\cup A = sup(A)$. Έχουμε

$$\begin{aligned} \nu \in \cup A &\leftrightarrow \nu \in \alpha \text{ για κάποιο } \alpha \in A \\ &\leftrightarrow \nu < \alpha \text{ για κάποιο } \alpha \in A \\ &\rightarrow \nu < sup(A) \\ &\rightarrow \neg(\alpha \leq \nu, \forall \alpha \in A) \\ &\rightarrow \nu < \alpha \text{ για κάποιο } \alpha \in A \end{aligned}$$

Άρα $\nu \in \cup A \leftrightarrow \nu \in sup(A)$. Απ' το οποίο $\cup A = sup(A)$.

Από το παραπάνω $\cup\{f(n) \mid n \in \omega\}$ είναι διατακτικός και $\cup\{f(n) \mid n \in \omega\} = sup\{f(n) \mid n \in \omega\}$. Επειδή $0 \leq f(0) < f(1) \leq \cup\{f(n) \mid n \in \omega\}$ έχουμε $\cup\{f(n) \mid n \in \omega\} \neq 0$. Εάν $\cup\{f(n) \mid n \in \omega\}$ ήταν επόμενος διατακτικός έστω $\cup\{f(n) \mid n \in \omega\} = \delta'$ τότε $\delta < \cup\{f(n) \mid n \in \omega\}$ άρα $\delta < f(n)$ για κάποιο $n \in \omega$ άρα $\delta' \leq f(n) \rightarrow \delta' < f(n+1)$. Αλλά $\cup\{f(n) \mid n \in \omega\} = \delta'$ και $f(n+1) \leq \cup\{f(n) \mid n \in \omega\}$. Άτοπο.

Χρησιμοποιώντας αναδρομή έστω f η συνάρτηση με $\text{dom}(f) = \omega$ και $f(n) = \text{seq}(\omega \cup \{f(k) \mid k < n\})$ για $n \in \omega$.

Προφανώς $f(o) = \omega$ και $n < m \rightarrow f(n) < f(m)$. [Ακριβέστερα είναι εύκολο να δούμε ότι $f(n) = (\cdots(((\omega + 1) + 1) + 1) + \cdots + 1)$].

Άρα $\cup\{f(n) \mid n \in \omega\}$ είναι οριακός διαταχικός και $\omega < f(1) < \cup\{f(n) \mid n \in \omega\}$ άρα $\cup\{f(n) \mid n \in \omega\}$ είναι διαφορετικός από τον ω .

Λύση 4

Αν A, B ξένα μεταξύ τους τότε $<= <_A \cup <_B \cup (A \times B)$ είναι μια τέτοια καλή διάταξη δηλ. για $x, y \in A \cup B$

$$x < y \leftrightarrow (x, y \in A \wedge x <_A y) \vee (x, y \in B \wedge x <_B y) \vee (x \in A \wedge y \in B)$$

Αν A και B δεν είναι ξένα μεταξύ τους τότε

$$<= <_A \cup (<_B \cap (B - A)^2) \cup (A \times (B - A))$$

είναι μια τέτοια διάταξη.

ΠΡΟΒΛΗΜΑΤΑ 6

Πρόβλημα 1

Έστω X σύνολο και έστω f μία συνάρτηση που ικανοποιεί τις

- $\text{dom}(f) = \omega$
- $f(0) = X$
- $f(n') = f(n) \cup \bigcup f(n), \quad \forall n \in \omega$

[η συνάρτηση αυτή ορίζεται με αναδρομή]

Αποδείξτε ότι εάν $\text{Rg}(f) = \text{Range}(f)$

1. $\cup \text{Rg}(f) \supseteq X$
2. $a \in b, b \in \cup \text{Rg}(f) \rightarrow a \in \cup \text{Rg}(f)$.

και εάν $y \supseteq X$ και $a \in b, b \in y \rightarrow a \in y$ τότε $y \supseteq \cup \text{Rg}(f)$.

[Η $\cup \text{Rg}(f)$ ονομάζεται η μεταβατική κλειστότητα του X και είναι το μικρότερο μεταβατικό σύνολο που περιέχει το X .]

Πρόβλημα 2

Έστω a σύνολο. Αποδείξτε ότι υπάρχει σύνολο A έτσι ώστε

1. $a \subseteq A$
2. $x, y \in A \rightarrow \langle x, y \rangle \in A$
3. εάν A' επίσης ικανοποιεί τις 1. και 2. τότε $A \subseteq A'$.

Πρόβλημα 3

Όπως στις διαλέξεις μπορούμε να ορίσουμε τη συνάρτηση $+ : \omega^2 \rightarrow \omega$ που ικανοποιεί τα

1. $n + 0 = n$
2. $n + m' = (n + m)'$

δηλ. την πρόσθεση στους φυσικούς.

Χρησιμοποιώντας την καλή διάταξη $<$ στο ω^2 που ορίζεται από

$$\langle s, t \rangle < \langle n, m \rangle \leftrightarrow s < n \vee (s = n \wedge t < m)$$

δείξτε ότι η πράξη $+$ είναι αντιμεταθετική δηλ. $\forall n, m \quad n + m = m + n$.

Πρόβλημα 4

'Εστω $\alpha \uplus \beta = (\alpha \times \{0\}) \cup (\beta \times \{1\})$ δηλ. η ξένη ένωση των α και β . Έστω $R \subseteq (\alpha \uplus \beta)^2$ έτσι ώστε

$$\langle \gamma, i \rangle R \langle \delta, j \rangle \leftrightarrow i < j \vee (i = j \wedge \gamma < \delta)$$

[Δηλαδή το $\alpha \uplus \beta$ διατεταγμένο από την R φαίνεται ακριβώς σαν μία κόπια του α ακολουθούμενη από μία κόπια του β]

Δείτε ότι η R διατάσσει καλώς το $\alpha \uplus \beta$.

'Έστω $\alpha \dot{+} \beta$ είναι ο μοναδικός διατακτικός γ έτσι ώστε $\langle \alpha \uplus \beta, R \rangle \cong \langle \gamma, \in \rangle$.

Αποδείξτε ότι

1. $\alpha \dot{+} 0 = \alpha$
2. $\alpha \dot{+} \beta' = (\alpha \dot{+} \beta)'$
3. $1 \dot{+} \omega \neq \omega \dot{+} 1$

ΛΥΣΕΙΣ ΓΙΑ ΤΑ ΠΡΟΒΛΗΜΑΤΑ 6

Λύση 1

1. $X = f(0) \subseteq \cup \text{Rg}(f) = \cup \{f(n) | n \in \omega\}$
(διότι, γενικά, αν $a \in A$ τότε $a \subseteq \cup A$)
2. Εστω $a \in b$ και $b \in \cup \text{Rg}(f)$. Τότε, επειδή $b \in f(n)$ για κάποιο $n \in \omega$, θα έχουμε $a \in \cup f(n) \subseteq f(n+1) \subseteq \cup \text{Rg}(f)$. Άρα $a \in \cup \text{Rg}(f)$.

Τελικά για το επόμενο, θα δείξουμε ότι για όλα τα $n \in \omega$, $f(n) \subseteq y$ άρα θα έχουμε τελικά ότι $\cup \text{Rg}(f) \subseteq y$.

Υποθέτουμε, για απαγωγή σε άτοπο, ότι $f(n) \not\subseteq y$ για κάποιο $n \in \omega$ και έστω n_0 το ελάχιστο τέτοιο n .

Αν $n_0 = 0$ τότε $X \not\subseteq y$ (άτοπο) άρα $n_0 = s'$ για κάποιο $s \in \omega$ και $f(s) \subseteq y$. Τότε

$$\begin{aligned} a \in \cup f(s) &\rightarrow a \in b \text{ για κάποιο } b \in f(s) \\ &\rightarrow a \in b, b \in y \\ &\rightarrow a \in y \end{aligned}$$

Άρα $\cup f(s) \subseteq y$, άρα $f(n_0) = f(s) \cup \bigcup f(s) \subseteq y$ (άτοπο).

Λύση 2

Χρησιμοποιείστε τις ιδέες του Προβλήματος 1 για να κατασκευάσετε f με domain ω τέτοιο ώστε

$$\begin{aligned} f(0) &= a \\ f(n') &= f(n) \cup (f(n) \times f(n)) \quad \text{για } n \in \omega \end{aligned}$$

και θέστε $A = \cup \text{Rg}(f)$. Απλή επαγωγή στο m δείχνει ότι $n \leq m \rightarrow f(n) \subseteq f(m)$. Τώρα είναι εύκολο να επιβεβαιώσετε τα 1. και 2. Το 3. έπεται αφού δείξετε ότι $f(n) \subseteq A' \forall n \in \omega$.

Λύση 3

Εστω $+$ δεν είναι αντιμεταθετική και έστω $\langle n, m \rangle$ είναι το $<$ -ελάχιστο στοιχείο του ω^2 έτσι ώστε $n + m \neq m + n$. Παίρνουμε αντίφαση δουλεύοντας με περιπτώσεις:

1. $n = m = 0$. Τότε $n + m = 0 = m + n$.
2. $m = 0$, $n \neq 0$ έστω $n = s'$. Τότε

$$\begin{aligned} m + n = 0 + s' &= (0 + s)' = (s + 0)' \quad (\text{επειδή } \langle s, 0 \rangle < \langle s', 0 \rangle = \langle n, m \rangle) \\ &= s' = n = n + m \end{aligned}$$

3. $n, m \neq 0$, έστω $n = s', m = t'$. Τότε

$$\begin{aligned}
 n + m &= s' + t' = (s' + t)' \\
 &= (t + s')' && \text{επειδή } \langle s', t \rangle < \langle n, m \rangle \\
 &= (t + s)'' \\
 &= (s + t)'' && \text{επειδή } \langle s, t \rangle < \langle n, m \rangle \\
 &= (s + t')' \\
 &= (t' + s)' && \text{επειδή } \langle s, t' \rangle < \langle n, m \rangle \\
 &= t' + s' = m + n
 \end{aligned}$$

Λύση 4

1. $\alpha \uplus 0 = \alpha \times \{0\}$ και σ' αυτή την περίπτωση για $\gamma, \delta \in \alpha$

$$\langle \gamma, 0 \rangle R \langle \delta, 0 \rangle \leftrightarrow \gamma \in \delta$$

Αρα η συνάρτηση $f : \alpha \rightarrow \alpha \uplus 0$ που ορίζεται με $f(\gamma) = \langle \gamma, 0 \rangle$ είναι 1-1 και επί και

$$f : \langle \alpha, \in \rangle \cong \langle \alpha \uplus 0, R \rangle$$

Δ ηλαδή $\alpha \uplus 0 = \alpha$.

2. Εστω $g : \langle \alpha \dot{+} \beta, \in \rangle \cong \langle \alpha \uplus \beta, R \rangle$ όπου R είναι η καλή διάταξη του $\alpha \uplus \beta$ και έστω R' είναι η αντίστοιχη διάταξη του $\alpha \uplus \beta'$.

Τότε $R' = R \cup \{\langle \sigma, \langle \beta, 1 \rangle \rangle | \sigma \in \alpha \uplus \beta\}$ και $h : \langle (\alpha \dot{+} \beta)', \in \rangle \cong \langle \alpha \uplus \beta', R' \rangle$ όπου $h \upharpoonright \alpha \dot{+} \beta = g$ και $h(\alpha \dot{+} \beta) = \langle \beta, 1 \rangle$.

Αρα $\alpha \dot{+} \beta' = (\alpha \dot{+} \beta)'$.

3. $1 \uplus \omega = \{\langle 1, 0 \rangle\} \cup \{\langle n, 1 \rangle | n \in \omega\}$

Είναι εύκολο να δούμε ότι $h : \langle \omega, \in \rangle \cong \langle 1 \uplus \omega, R \rangle$ όπου

$$\begin{aligned}
 h(0) &= \langle 1, 0 \rangle \\
 h(n') &= \langle n, 1 \rangle, \quad n \in \omega
 \end{aligned}$$

Αρα $1 \dot{+} \omega = \omega$. Από τα προηγούμενα $\omega \dot{+} 1 = \omega \dot{+} 0' = (\omega \dot{+} 0)' = \omega' \neq \omega$.

ΠΡΟΒΛΗΜΑΤΑ 7

Πρόβλημα 1 Ποια από τα παρακάτω είναι αληθή;

1. $A \preccurlyeq B \leftrightarrow \exists D \subseteq B, A \sim D$
2. $A \prec B \leftrightarrow \exists D \subset B, A \sim D$
3. $A \sim \emptyset \leftrightarrow A = \emptyset$
4. $A \sim B \rightarrow \cup A \sim \cup B$

Πρόβλημα 2 Δείξτε $A \sim B \rightarrow {}^A D \sim {}^B D$, για οποιοδήποτε σύνολο D και $A \preccurlyeq B \rightarrow {}^A D \preccurlyeq {}^B D$ για οποιοδήποτε σύνολο $D \neq \emptyset$.

Πρόβλημα 3 Υποθέστε ότι $\emptyset \neq X \subseteq n$. Αποδείξτε με αριθμητική επαγωγή ότι το X έχει μέγιστο στοιχείο.

Πρόβλημα 4 Αληθές ή ψευδές;

1. $\alpha = \alpha' \setminus \{\alpha\}$
2. $\alpha \preccurlyeq \beta \leftrightarrow \alpha \leq \beta$

Πρόβλημα 5 Δείξτε ότι αν $A \sim A \times 2$ τότε $\mathcal{P}(A) \sim \mathcal{P}(A) \times \mathcal{P}(A)$.

Πρόβλημα 6 (από ανάλυση) Ξέρουμε ότι $[-1, 1] \sim [-1, 1]^2$. Παρόλα αυτά μπορούμε να αποδείξουμε ότι δεν υπάρχει συνεχής συνάρτηση $f : [-1, 1] \rightarrow [-1, 1]^2$ (f 1-1 και επί). Διότι ας υποθέσουμε ότι υπάρχει. Τότε δείξτε ότι

1. $f^{-1} : [-1, 1]^2 \rightarrow [-1, 1]$ είναι συνεχής.

Κατόπιν ορίζουμε $g : [0, \pi] \rightarrow [-1, 1]$ με

$$g(t) = f^{-1}(\cos(t), \sin(t)) - f^{-1}(\cos(t + \pi), \sin(t + \pi))$$

άρα g είναι συνεχής. Δείξτε ότι

2. $g(0) = -g(\pi)$
3. $g(t) = 0$ για κάποιο $t \in [0, \pi]$
4. f^{-1} δεν είναι 1-1!

ΛΥΣΕΙΣ ΓΙΑ ΤΑ ΠΡΟΒΛΗΜΑΤΑ 7

Λύση 1

1. Αληθές, επειδή $f : A \rightarrowtail B \Leftrightarrow f : A \twoheadrightarrow \text{Rg}(f) \wedge \text{Rg}(f) \subseteq B$.
2. Ψευδές. Πάρτε $A = D = \omega$, $B = \omega'$.
3. Αληθές επειδή $f : A \twoheadrightarrow \emptyset \Rightarrow \text{Rg}(f) = \emptyset \Rightarrow f = \emptyset \Rightarrow \emptyset = \text{dom}(f) = A$.
4. Ψευδές. Πάρτε $A = \{\emptyset\}$, $B = \{\omega\}$.

Λύση 2

Έστω $f : A \twoheadrightarrow B$. Ορίζουμε $G : {}^A D \rightarrow {}^B D$ με $G(h) = h \circ f^{-1}$. Εύκολα ελέγχουμε ότι G είναι 1-1, επί του ${}^B D$.

Για το δεύτερο μέρος έστω $f : A \rightarrowtail B$. Εάν $A = \emptyset$ τότε ${}^A D = \{\emptyset\}$. Επειδή $D \neq \emptyset$ διαλέγουμε $d \in D$. Τότε $B \times \{d\} \in {}^B D$, έτσι η απεικόνιση $\{\emptyset, B \times \{d\}\}$ επαληθεύει την ${}^A D \preceq {}^B D$. Εάν $A \neq \emptyset$ διαλέγουμε $a \in A$ και ορίζουμε $g : B \twoheadrightarrow A$ με

$$g(b) = \begin{cases} f^{-1}(b) & \text{αν } b \in \text{Rg}(f) \\ a & \text{διαφορετικά} \end{cases}$$

Τώρα ορίζουμε $G : {}^A D \rightarrow {}^B D$ με $G(h) = h \circ g$. Είναι εύκολο να ελέγξουμε ότι G είναι 1-1.

Λύση 3

Έστω $D = \{n \mid n \in \omega \wedge \forall X, \emptyset \neq X \subseteq n \rightarrow X \text{ έχει ένα μέγιστο στοιχείο}\}$. Αποδεικνύουμε ότι $D = \omega$ με την αρχή της επαγωγής. Προφανώς $0 \in D$. Υποθέτουμε $n \in D$ και $\emptyset \neq X \subseteq n'$. Εάν $n \in X$ τότε το n πρέπει να είναι το μέγιστο στοιχείο του X . Διαφορετικά, επειδή $n' = n \cup \{n\}, X \subseteq n$ έτσι αφού $n \in D$, X έχει ένα μέγιστο στοιχείο, άρα $n' \in D$.

Λύση 4

1. Αληθές
2. Ψευδές. Πάρτε $\alpha = \omega', \beta = \omega$ και θυμηθείτε ότι $\omega \sim \omega'$.

Λύση 5

Από προηγούμενα παραδείγματα ζέρουμε ότι αφού $A \sim A \times 2$, θα έχουμε ότι $\mathcal{P}(A) \sim \mathcal{P}(A \times 2)$ άρα είναι αρκετό να δείξουμε ότι $\mathcal{P}(A \times 2) \sim \mathcal{P}(A) \times \mathcal{P}(A)$. Αλλά $f : \mathcal{P}(A) \times \mathcal{P}(A) \rightarrowtail \mathcal{P}(A \times 2)$ όπου $f(B, C) = (B \times \{0\}) \cup (C \times \{1\})$.

Λύση 6

Η εκφώνηση έχει επαρκείς υποδείξεις!

ΠΡΟΒΛΗΜΑΤΑ 8

Πρόβλημα 1 Αληθές ή ψευδές;

1. $A \prec B \Rightarrow \cup A \preccurlyeq \cup B$
2. $A \times B \sim A \times C \Rightarrow B \sim C$
3. $A \preccurlyeq A \times A$
4. $A \prec B \Leftrightarrow A \preccurlyeq B \ \& \ \neg(A \sim B)$
5. $\alpha < \omega_1 \Leftrightarrow \alpha \preccurlyeq \omega$
6. $\omega \leq \alpha \Leftrightarrow \alpha \sim \alpha'$

Πρόβλημα 2 Υποθέτουμε ότι τα σύνολα A και B μπορούν να διαταχθούν χαλώς. Δείξτε ότι:

1. $A \prec B \Leftrightarrow \neg(B \preccurlyeq A)$
2. ένα από τα $A \preccurlyeq B$, $B \preccurlyeq A$ ισχύει.
3. $\omega \preccurlyeq A \Rightarrow A \sim A \times A$ (στηριχτείτε στο γεγονός ότι αν $\omega \leq \alpha$ τότε $\alpha \times \alpha \sim \alpha$).

Πρόβλημα 3 Δείξτε ότι αν $\emptyset \neq A \preccurlyeq B$ τότε $\exists f, f : B \rightarrow A$ (χωρίς AC). Δείξτε ότι αν B είναι διατακτικός (ή αν ισχύει το AC) τότε και το αντίθετο είναι σωστό.

Πρόβλημα 4 Εστω λ ένας διατακτικός αριθμός που είναι όριο από πληθυκούς (δηλ. $\alpha < \lambda \Rightarrow \exists$ πληθικός β ώστε $\alpha < \beta < \lambda$). Δείξτε ότι λ είναι πληθικός.

Πρόβλημα 5 Δείξτε ότι αν α είναι άπειρος και $\beta \neq 0$ τότε $\alpha \times \beta \sim \max(\alpha, \beta)$.

ΛΥΣΕΙΣ ΓΙΑ ΤΑ ΠΡΟΒΛΗΜΑΤΑ 8

Λύση 1

1. Ψευδές. Πάρτε $A = \{\{0, 1, 2\}\}, B = \{\{0\}, \{1\}\}$.
2. Ψευδές. Πάρτε $A = \omega, B = 1, C = \omega$.
3. Αληθές. Εάν $A = \emptyset$ και οι δύο πλευρές είναι $\emptyset$. Διαφορετικά διαλέξτε $a \in A$. Τότε $g : A \rightarrow A \times A$ όπου $g(x) = \langle a, x \rangle$.
4. Αληθές. Από θεώρημα Schröder-Bernstein $A \sim B \leftrightarrow A \preccurlyeq B \wedge B \preccurlyeq A$.
Άρα

$$A \preccurlyeq B \wedge \neg(A \sim B) \leftrightarrow A \preccurlyeq B \wedge (\neg(A \preccurlyeq B) \vee \neg(B \preccurlyeq A)) \leftrightarrow A \preccurlyeq B \wedge \neg(B \preccurlyeq A) \leftrightarrow A \prec B.$$
5. Αληθές. Η πλευρά $\Rightarrow$ από ορισμό του ω_1 .
Η πλευρά $\Rightarrow$: Υποθέτουμε $\alpha \preccurlyeq \omega$. Εάν $\omega_1 \leq \alpha$ τότε $\omega_1 \preccurlyeq \alpha \preccurlyeq \omega$ (άτοπο), άρα $\alpha < \omega_1$.

Λύση 2

Έστω $<_A, <_B$ διατάσσουν καλώς τα A, B αντίστοιχα. Διαλέγουμε α, β έτσι ώστε $\langle \alpha, \in \rangle \cong \langle A, <_A \rangle, \langle \beta, \in \rangle \cong \langle B, <_B \rangle$. Τότε $\alpha \sim A, \beta \sim B$. Έτσι

1. $A \prec B \leftrightarrow \alpha \prec \beta \leftrightarrow \neg(\beta \preccurlyeq \alpha) \leftrightarrow \neg(B \preccurlyeq A)$
2. Ένα από τα $\alpha \preccurlyeq \beta, \beta \preccurlyeq \alpha$ ισχύει άρα ένα από τα $A \preccurlyeq B, B \preccurlyeq A$ ισχύει.
3. $\omega \preccurlyeq A \rightarrow \omega \preccurlyeq \alpha \rightarrow \omega \leq \alpha \rightarrow \alpha \sim \alpha \times \alpha \rightarrow A \sim A \times A$.

Λύση 3

Έστω $g : A \rightarrow B$. Διαλέγουμε $a \in A$ και ορίζουμε $f : B \rightarrow A$ με

$$f(b) = \begin{cases} g^{-1}(b) & \text{εάν } b \in \text{Rg}(g) \\ a & \text{διαφορετικά} \end{cases}$$

Αντίστροφα, εάν $f : B \rightarrow A$ και B ένας διατακτικός ορίζουμε $g : A \rightarrow B$ με $g(a) = \langle \text{o ελάχιστος } \alpha \in B \text{ έτσι ώστε } f(\alpha) = a \rangle$.

Λύση 4

Έστω ότι λ δεν είναι πληθυκός. Τότε για κάποιο $\alpha < \lambda$, $\neg(\alpha \prec \lambda)$ δηλαδή $\lambda \not\prec \alpha$. Διαλέγουμε $\alpha < \beta < \lambda$, β πληθυκός. Τότε $\beta \not\prec \lambda \not\prec \alpha$ έτσι $\beta \not\prec \alpha \& \neg(\alpha \prec \beta)$, άτοπο.

Λύση 5

Έστω $\gamma = \max(\alpha, \beta)$, $\delta = \min(\alpha, \beta)$. Τότε $\omega \leq \gamma$, $0 < \delta$, έτσι $\gamma \preccurlyeq \gamma \times \delta \preccurlyeq \gamma \times \gamma \sim \gamma$ αρα $\gamma \sim \gamma \times \delta = \alpha \times \beta$.

ΠΡΟΒΛΗΜΑΤΑ 9

Πρόβλημα 1 Εστω A και B σύνολα ώστε B είναι καλά διατάξιμο και $a \cap B \neq \emptyset$ για όλα τα $a \in A$. Δείξτε ότι A έχει μία συνάρτηση επιλογής, με την έννοια ότι υπάρχει μια συνάρτηση f με πεδίο ορισμού το A ώστε για κάθε $a \in A$ $f(a) \in a$.

Πρόβλημα 2 Εστω A σύνολο μη κενών κλειστών υποσυνόλων του $\mathbb{R}$. Δείξτε ότι A έχει συνάρτηση επιλογής.

Πρόβλημα 3 Εστω S απεικόνιση με domain A έτσι ώστε $S(a) \neq \emptyset$, $\forall a \in A$. Δείξτε

1. $S[A]$ έχει συνάρτηση επιλογής $\Rightarrow \prod_{a \in A} S(a) \neq \emptyset$
2. $\cap S[A] \neq \emptyset \Rightarrow \prod_{a \in A} S(a) \neq \emptyset$
3. S είναι 1-1 και $\prod_{a \in A} S(a) \neq \emptyset \Rightarrow S[A]$ έχει συνάρτηση επιλογής.

Πρόβλημα 4 Αν η S δεν είναι 1-1 τότε (αν δεν ισχύει το AC) το 3. του Προβλήματος 3 μπορεί να μην ισχύει. Για να το δούμε έστω C ένα σύνολο που δεν έχει συνάρτηση επιλογής $\emptyset \notin C$ και δείξτε

1. Είναι σύνολο B ώστε $\emptyset \notin B$, B δεν έχει συναρτήσεις επιλογής και $x, y \in B$ και $x \neq y \Rightarrow x \cap y = \emptyset$.
  2. Για B όπως παραπάνω ορίζουμε $K : \cup B \rightarrow B$ με $K(a) = \langle\text{το μοναδικό } b \in B \text{ ώστε } a \in b\rangle$.
- Δείξτε ότι $\prod_{a \in \cup B} K(a) \neq \emptyset$ αλλά $K[\cup B] = B$ δεν έχει συνάρτηση επιλογής.

Πρόβλημα 5 Εστω R γραμμική διάταξη στο σύνολο A . Αποδείξτε ότι R διατάσσει καλώς το A αν και μόνον αν δεν υπάρχει συνάρτηση $g : \omega \rightarrow A$ ώστε $\forall n \in \omega$, $g(n+1) R g(n)$.

Πρόβλημα 6 Ας υποθέσουμε ότι τα υποσύνολα του ω χωρίζονται σε δύο σύνολα M και E (M είναι τα «μείζονα» υποσύνολα του ω E είναι τα «ελάσσονα» υποσύνολα του ω) έτσι ώστε για $X \subseteq \omega$

$$X \in M \Leftrightarrow (\omega \setminus X) \in E$$

και αν $X_1, \dots, X_n \in M$ ($n \in \omega$) τότε $X_1 \cap X_2 \cap \dots \cap X_n$ είναι άπειρο. Δείξτε ότι τα M και E δρουν όπως υποβάλλει το όνομά τους με το να αποδείξετε τα ακόλουθα:

1. $\emptyset \in E, \omega \in M$
2. $X \subseteq \omega$ και X πεπερασμένο $\Rightarrow X \in E$
3. $X, Y \in M \Rightarrow X \cap Y \in M$
4. $X, Y \in E \Rightarrow X \cup Y \in E$
5. $X \subseteq Y \subseteq \omega, X \in M \Rightarrow Y \in M$
6. $X \subseteq Y \subseteq \omega, Y \in E \Rightarrow X \in E$
7. $\omega \setminus X$ πεπερασμένο $\Rightarrow X \in M$

Εστω $B = \{A \subseteq \mathcal{P}(\omega) | X_1, \dots, X_n \in A \text{ } (n \in \omega) \Rightarrow X_1 \cap \dots \cap X_n \text{ άπειρο}\}$. Δείξτε ότι $B \neq \emptyset$ και B ικανοποιεί τις προϋποθέσεις του λήμματος του Zorn. Οθεν υποθέτοντας το λήμμα του Zorn δείξτε ότι είναι δυνατό να δημιουργήσουμε ένα χωρισμό των συνόλων του ω σε μείζονα και ελάσσονα υποσύνολα.

ΛΥΣΕΙΣ ΓΙΑ ΤΑ ΠΡΟΒΛΗΜΑΤΑ 9

Λύση 1

Έστω $\leq$ μία καλή διάταξη του B και για $a \in A$ ορίζουμε

$$f(a) = \text{το } \leq\text{-ελάχιστο στοιχείο του } a \cap B$$

Η f είναι μία συνάρτηση επιλογής του A .

Λύση 2

Ορίζουμε $g : A \rightarrow \mathbb{R}$ με

$$g(a) = \begin{cases} \inf(a \cap [0, \infty)) & \text{αν } a \cap [0, \infty) \neq \emptyset \\ \sup(a \cap (-\infty, 0]) & \text{διαφορετικά} \end{cases}$$

Προφανώς επειδή το a είναι κλειστό $g(a) \in a$ για όλα τα $a \in A$.

Λύση 3

1. Έστω f μία συνάρτηση επιλογής για το $S[A]$. Τότε για $a \in A$, $f(S(a)) \in S(a)$ άρα $f \circ S \in \prod_{a \in A} S(a)$.
2. Έστω $b \in \cap S[A]$. Τότε $b \in S(a)$, $\forall a \in A$, έτσι $\{\langle S(a), b \rangle \mid a \in A\}$ είναι συνάρτηση επιλογής για το $S[A]$ και μπορούμε να εφαρμόσουμε την 1.
3. Εάν $t \in \prod_{a \in A} S(a)$ τότε $\{\langle S(a), t(a) \rangle \mid a \in A\}$ είναι μία συνάρτηση επιλογής για το $S[A]$. (Σημειώστε ότι αν η S δεν είναι 1-1 τότε μπορεί να μην είναι ούτε καν συνάρτηση).

Λύση 4

1. Για $c \in C$ έστω

$$f(c) = \{\langle c, x \rangle \mid x \in c\}$$

Προφανώς επειδή $c \in C \Rightarrow c \neq \emptyset$, $f(c) \neq \emptyset$ και εάν $c_1, c_2 \in C \& c_1 \neq c_2$ τότε $a \in f(c_1) \cap f(c_2) \Rightarrow a = \langle c_1, x \rangle = \langle c_2, z \rangle$ για κάποιο $x, z \Rightarrow c_1 = c_2$, άτοπο.

Άρα $f(c_1) \cap f(c_2) = \emptyset$.

Ισχυριζόμαστε ότι $f[C]$ δεν έχει συνάρτηση επιλογής επειδή εάν είχε, έστω h ας ήταν μία τέτοια συνάρτηση, τότε η συνάρτηση g με $\text{domain}(g) = C$ και έτσι ώστε $g(c) =$ το μοναδικό x ώστε $h(f(c)) = \langle c, x \rangle$ θα ήταν μία συνάρτηση επιλογής για το C .

2. Έστω i η ταυτοτική συνάρτηση του $\cup B$. Τότε $i \in \prod_{a \in \cup B} K(a)$.

Λύση 5

Εάν R διατάσσει καλώς το A τότε δεν μπορεί να υπάρχει απεικόνιση $g : \omega \rightarrow A$ έτσι ώστε $\forall n, g(n+1) R g(n)$ διαφορετικά το $\emptyset \neq g[\omega] \subseteq A$ δεν θα είχε ελάχιστο στοιχείο.

Εάν η R δεν διατάσσει καλώς το A τότε $\exists b \subseteq A$ έτσι ώστε $b \neq \emptyset$ και b δεν έχει R -ελάχιστο στοιχείο. Έτσι για κάθε $c \in b$, $\{a \mid a \in b \wedge a R c\} \neq \emptyset$. Χρησιμοποιώντας το AC, έστω f είναι μία συνάρτηση επιλογής για το $P(A) - \{\emptyset\}$ και έστω g (χρησιμοποιώντας τον ορισμό με υπερπεπερασμένη αναδρομή) μία συνάρτηση έτσι ώστε $\text{domain}(g) = \omega$

$$g(n) = \begin{cases} f(b) & \text{εάν } n = 0 \\ f(\{a \mid a \in b \wedge a R g(m)\}) & \text{εάν } m + 1 = n \text{ & } f(\dots) \text{ ορίζεται} \\ f(b) & \text{διαφορετικά} \end{cases}$$

Λαμβάνοντας υπ'όψιν μας τις υποθέσεις είναι εύκολο να δούμε ότι $g(0) \in b$ και $\forall n \in \omega, g(n+1) = f(\{a \mid a \in b \wedge a R g(n)\})$. Άρα $g(n+1) R g(n)$, άρα g είναι η αιτούμενη συνάρτηση.

Λύση 6

3. Υποθέτουμε $X, Y \in M$ και $X \cap Y \notin M$. Τότε $(\omega - X \cap Y) \in M$, άρα $\emptyset = X \cap Y \cap (\omega - X \cap Y) \in M$, άτοπο.

4. $X, Y \in E \rightarrow \omega - X, \omega - Y \in M \rightarrow (\omega - X) \cap (\omega - Y) = (\omega - X \cup Y) \in M \rightarrow X \cup Y \in E$.

5. $X \in M \& X \subseteq Y \subseteq \omega \& Y \notin M \rightarrow \omega - Y \in M \rightarrow \emptyset = X \cap (\omega - Y) \in M$, άτοπο.

6. $X \subseteq Y, Y \in E \rightarrow \omega - Y \subseteq \omega - X \& \omega - Y \in M \rightarrow \omega - X \in M \rightarrow X \in E$.

$B \neq \emptyset$ επειδή $\{\omega\} \in B$. Έστω $K \subseteq B$ είναι γραμμικά διατεταγμένο από την $\subset$. Θέλουμε να αποδείξουμε ότι $\cup K \in B$. Έστω $X_1, \dots, X_n \in \cup K$ και έστω $X_i \in b_i \in K \quad i = 1, \dots, n$. Επειδή K είναι γραμμικά διατεταγμένο από την $\subset$ μπορούμε να επιλέξουμε $b_i \in K$ ώστε $b_j \subseteq b_i$ για όλα τα $j = 1, \dots, n$. Άρα $X_1, \dots, X_n \in b_i$ δηλαδή $X_1 \cap X_2 \cap \dots \cap X_n$ είναι άπειρο, όπως απαιτείται.

Έστω F ένα μεγιστικό στοιχείο του B (χρησιμοποιούμε το λήμμα του Zorn). Προφανώς $X_1, \dots, X_n \in F \rightarrow X_1 \cap \dots \cap X_n$ εναι πειρο, έτσι το F θα είναι το απαιτούμενο μείζων σύνολο εάν μπορούμε να δείξουμε ότι για $X \subseteq \omega, X \in F \leftrightarrow (\omega - X) \notin F$.

Προφανώς δεν είναι δυνατόν να έχουμε $X \in F \& (\omega - X) \in F$ έτσι είναι αρκετό να δείξουμε ότι $X \in F \vee (\omega - X) \in F$.

Ας υποθέσουμε ότι δεν είναι. Τότε $F \subset F \cup \{X\}, F \cup \{\omega - X\}$ άρα ούτε το $F \cup \{X\}$ ούτε το $F \cup \{\omega - X\}$ μπορεί να είναι στο B . Τότε υπάρχουν $Z_1, \dots, Z_n \in F, Y_1, \dots, Y_m \in F$ έτσι ώστε $Z_1 \cap Z_2 \cap \dots \cap Z_n \cap X$ είναι πεπερασμένο, $Y_1 \cap Y_2 \cap \dots \cap Y_m \cap (\omega - X)$ είναι πεπερασμένο.

Αλλά $Z_1 \cap Z_2 \cap \dots \cap Z_n \cap Y_1 \cap Y_2 \cap \dots \cap Y_m \subseteq (Z_1 \cap \dots \cap Z_n \cap X) \cup (Y_1 \cap \dots \cap Y_m \cap (\omega - X))$, άρα $Z_1 \cap \dots \cap Z_n \cap Y_1 \cap \dots \cap Y_m$ είναι πεπερασμένο και $Z_1 \dots Z_n, Y_1 \dots Y_m \in F$, άτοπο.